

The Education of Little Tree

The Education of Little Tree ger en tydlig bild av konflikten mellan olika kulturer och hur de som har makten gör sin kultur till norm. Filmens karaktärer beskrivs med enkla och beprövade medel och storslagna naturbilder ger berättelsen en passande och högst betydelsebärande bakgrund. Filmen väcker frågor om identitet och människors rätt till sin egen kultur.

Rekommenderad för
åk 4 - 6

En filmhandledning av
Sara Beer

Little Tree och farfar har en nära och förtrolig relation. Även som här, när det gäller en leverans av visky.

Filmens handling

Året är 1935. Little Tree är 8 år. När hans föräldrar dör får han flytta hem till farmor Bonnie och farfar Wales som bor långt uppe i bergen i Tennessee – trots att hans moster Martha inte anser det vara lämpligt att han växer upp bland indianer. Farmor är Cherokee-indian och farfar är vit men har tagit till sig en hel del av hustruns sätt att leva.

När Little Tree kommer hem till sina farföräldrar är det mycket nytt han får lära sig, t ex att gå med mockasiner i skogen för att gå tyst och kunna känna marken under fötterna. Över huvud taget får nu Little Tree lära sig att bejaka arvet från sin farmor och leva närmare naturen. Han får lära sig indianernas sätt att leva som de kallar "the way".

Eftersom det är för långt att gå till skolan i byn har farmor bestämt att Little Tree ska lära sig att läsa genom att lära sig ett ord om dagen ur en ordbok. Little Tree får också träffa den magiske Willow John som lär honom om Cherokee-indianernas tragiska historia.

Farfar är inte så mycket för teoretiska kunskaper. Han tycker att Little Tree ska lära sig ett yrke och inviger honom i konsten att göra whiskey. För att dryga ut inkomsterna under depressionsåren bränner farfar sin egen whiskey som han säljer till Jenkins som har handelsboden i byn, men bara när han fått tecken

om att det inte finns några poliser eller skatteindrivare i närheten.

När Little Tree följer med farfar för att sälja whiskey träffar han en jämnårig vit flicka vars familj är fattiga lantarbetare. De blir kompisar trots att flickan fått höra av sin pappa att indianer är lata och inte jobbar och att vita har mycket finare hudfärg. När de jämför hudfärg tycker Little Tree mest att flickan ser smutsig ut.

En dag frågar farfar om Little Tree har hittat sitt hemliga ställe än. Han förklarar att alla Cherokee-indianer har ett speciellt ställe och att Little Tree kan ta ledigt från hembränningen och leta reda på ett eget ställe. Little Tree tillbringar hela dagen i skogen och hittar till slut "sitt" ställe.

Men nu tar berättelsen sin vändning och det dyker upp två skatteinspektörer på jakt efter hembrännare. Little Tree varnar farfar som skickar iväg honom med en säck tunga whiskey-flaskor. Poliserna får syn på Little Tree och känner igen honom men han lyckas komma undan (och rädda whiskeyn) genom att gömma sig i skogen hela natten. Farfar är stolt över honom men blir orolig för att inspektörerna nu ska anmäla Little Tree till myndigheterna.

En tid senare kommer det mycket riktigt två tjänstemän från de socia-

la myndigheterna. De meddelar att moster Martha har gjort en anmälan om att Little Tree inte går i skolan och att han är inblandad i illegal verksamhet. Little Tree ska skickas iväg till ett skolhem, och farfar kan inte överklaga myndigheternas beslut eftersom han tidigare varit dömd för hembränning.

Innan Little Tree ska resa berättar farmor om en stjärna som hon kallar Dog Star. Hon säger till Little Tree att när han tittar på stjärnan så tittar hon, farfar och Willow John också på den, och om han har något att säga så hör de honom.

När Little Tree ska hämtas till skolhemmet träffar han den lilla flickan och ger henne ett par mockasiner som farmor gjort. Hon blir jätteglad och visar dem för sin pappa. Han blir rasande, slår flickan med sin svängrem och ger tillbaka mockasinerna med orden "vi tar inte emot nån välgörenhet, särskilt inte från indianer!".

På skolhemmet berövas barnen systematiskt sin identitet. De tvingas slänga alla sina kläder, klippa av sig allt hår och sluta använda sina indianska namn. De förbjuds också att tala sina indian-språk. Little Tree får ett nytt namn av rektorn, Joshua.

Little Tree försöker följa reglerna så gott han kan men när han pratar med farmor och farfar genom stjär-

nan säger han att han fortfarande är Little Tree även om de har tagit både hans kläder och hans namn. Han blir kompis med den rebelliske Wilburn som struntar i vad lärarna säger och kallar Little Tree vid sitt riktiga namn.

Till slut hamnar Little Tree i riktig knipa när han ovetandes chockerar sin puritanska lärarinna under en lektion i naturlära genom att börja tala om djurens parningslekar. Som straff hamnar han i ett slags isoleringscell för att tänka över sitt brott. Isoleringen knäcker honom nästan eftersom han inte har någon aning om vad han har gjort för fel.

Han ber farmor och farfar (genom stjärnan) om att få komma hem.

På nåder släpps han ut till Thanksgiving för att med resten av skolan se en pjäs om pilgrimerna och indianerna. Efter föreställningen lyckas han smita ut mot skolgrinden där farfar väntar på honom. Willow John hade hört hans bön om att få komma hem. Farfar bryter upp läset och de ger sig iväg hemåt.

När Little Tree är tillbaka i skogen tillsammans med farmor, farfar och Willow John känner han sig äntligen riktigt hemma. Familjen fortsätter att leva sitt liv som vanligt men ser till att gömma sig ännu längre upp i bergen så fort myndigheterna dyker upp.

De lever lyckligt en tid men farmor och farfar börjar bli gamla. När farfar dör ser farmor till att begrava honom på det speciella ställe där han älskat att se solen gå upp. När hon själv dör inte så långt därefter lämnar hon en lapp där hon påminner Little Tree att de fortfarande har kontakt genom stjärnan. Willow John tar hand om Little Tree efter att farmor och farfar har dött och i slutet av filmen hör vi den vuxne Little Tree berätta att han fortfarande pratar med sin farmor och farfar när han tittar på stjärnan och att han fortfarande håller på att lära sig leva som en indian.

Urbefolkningar och de vita

Under 1700- och 1800-talet införde de europeiska kolonialmakterna sina språk och sina seder och bruk på många håll i världen. Kolonialmakterna ville inte bara erövra större landområden utan även sprida den egna kulturen. Man ansåg att den egna kulturen var högre stående och rättfärdigade ofta rent förtryck med att man gjorde urbefolkningen en tjänst genom att "utbilda" dem. Det

handlade förstas oftast om att använda kulturen och språket som maktmedel.

De kolonier som under 1800-talet snabbt befolkades av vita invandrare var också de länder som först blev självständiga stater. Där blev urbefolkningen en minoritet vars språk och kultur förtrycktes så att de i det närmaste försvann. Det drabbade aboriginerna i Australien, maorierna på Nya Zeeland och indianerna i Nordamerika.

En viktig del i alla kulturer är språket. Det fanns ca 300 nordamerikanska indianspråk innan européerna kom. De flesta kommer dock att ha försvunnit inom den närmaste generationen eftersom många av språken bara talas av en liten grupp, oftast äldre, personer. Det största språket är Navajo som talas av ca 100 000 personer. Cherokee, dakota, lakota och yupik är också relativt stora indianspråk som talas av i runda tal 20 000 personer vardera. Tidigare ansåg man att språken var ett utvecklingshinder. Numera har man en mer positiv syn men det är osäkert om man kommer att lyckas med att bevara språken.

Många minoritetsspråk har en liknande historia. I Norden hände samma sak då nybyggare började tränga undan samerna från sina marker i Norrbotten. I Sverige hade man börjat lära samerna svenska redan på 1600-talet, men då i syfte att sprida kristendomen. Från mitten på 1800-talet fanns så kallade nomadskolor där samebarnen skulle lära sig svenska men inte nödvändigtvis lika bra som svenska barn. På 1950-talet blev skolorna som då kallades sameskolor jämställda med den vanliga svenska grundskolan. Från 1975 då lagen om hemspråksundervisning kom blev samiskan ett viktigare inslag i sameskolornas undervisning. Men det var inte förrän 1990 som den nya läroplanen för grundskolan slog fast att eleverna i sameskolorna skulle lära sig tala, läsa och skriva samiska.

Man kan också se paralleller till hur attityderna till teckenspråk har förändrats under 1900-talet. Länge sågs inte teckenspråk som ett riktigt språk utan endast som ett slags hjälpmedel som underordnades förmågan att tala. I dag jobbar man för att teckenspråk ska ha samma status som andra språk.

★ Hur skildras de vitas förtryck av den indianska kulturen i filmen? Tänk både på uppfostringsmetoder

na på skolhemmet och Willow Johns berättelse om hur Cherokee-indianerna fördrevs från sina marker.

★ Varför tror du att det var särskilt viktigt i USA att införa en gemensam kultur?

★ Varför är språket och kulturen viktiga för ett folk? Hur skulle det kännas om vi till exempel inte fick prata svenska utan tvingades att prata t ex engelska?

Ekonomiskt och kulturellt förtryck från makthavarna bäddar som bekant också för rasism och intolerans mellan folkgrupper. I filmen ser de fattiga vita lantarbetarna ner på indianerna som odugliga och lata trots att de många gånger har det bättre, dvs de klarar sig bättre i sin miljö eftersom de kan utnyttja och leva med naturen.

★ Hur skildras den här i konflikten filmen? Varför ser de vita ner på indianerna? Varför vill inte flickans pappa att hon tar emot en gåva från Little Tree?

Little Tree växer upp i ett samhälle där de traditioner som är viktiga inom hans familj anses olämpliga för honom. Trots att han är lycklig hos farmor och farfar och lär sig mycket av dem, framförallt om djur och natur, så anser inte myndigheterna att han får rätt slags kunskap. Filmen ställer sig helt klart på farmor och farfars sida och vi kan lätt se att det är fel att man skiljer honom ifrån hans familj. Men om man ser det från ett annat perspektiv är det kanske inte så självklart att vi själva är så särskilt toleranta.

★ Hur ser vi på människor i vårt eget samhälle som lever på ett annorlunda sätt än vad vi är vana vid, t ex invandrarfamiljer? Finns det konstiga familjer? Vad skulle vi tycka om en pojke som inte gick i skolan och hjälpte sin farfar med hembränning om han bodde någonstans i en svensk skog?

Identitet

Man uttrycker vem man är på många sätt t ex genom hur man pratar och hur man beter sig, hur man klär sig och vad man heter och så vidare. När Little Tree förlorar sina föräldrar tas han upp i en ny gemenskap. Hans farföräldrar lär honom leva som en indian och vi ser att han är stolt över sin nya identitet. Men när Little Tree kommer till skolhem-

met måste han ändra sitt utseende och sitt namn. Andra barn som är där och som har ett indianspråk som modersmål tvingas att sluta tala sitt eget språk och istället bara tala engelska.

★ Hur visar du vem du är? Hur tror du att det känns att inte riktigt veta var man hör hemma? Varför var det viktigt att tvinga indianbarnen att ge upp sin identitet?

Naturen som religion

Hos farmor och farfar får Little Tree lära sig att leva med naturen.

Relationen till naturen är grunden för hur de lever sina liv. Filmen visar på starka kontraster mellan indianernas religion – det nära samspelet med naturen och det magiska, obrutna bandet med andevärlden – och de amerikanska nybyggarnas kristendom i det kala kyrkrummet med den aggressivt mässande pastorn.

De vita ansåg att indianernas religion och tro på den besjälade naturen var primitiv. "Amerikaner ger inte sina barn namn efter saker", säger rektorn på skolhemmet. Den här attityden har funnits i den västerländska kulturen ända fram till 1960-talet.

Då väcktes intresset för naturfolkens religion och kultur som en del av den tidens politiska rörelse. Under 1980-talet växte intresset i takt med den allt starkare miljörörelsen för att senare under 1990-talet bli en viktig del av den så kallade new age-rörelsen

★ Hur skiljer sig de vitas religion från indianernas? Varför tycker lärarna på skolhemmet att det är fel att döpa barn efter saker (t ex träd) och föredrar gamla bibliska namn som Joshua? Hur skildras Cherokee-indianernas sökande efter "vägen" jämfört med gudstjänsten i kyrkan? Tänk t ex på när Little Tree letar efter sitt hemliga ställe. Tänk på hur Wales tillber soluppgången på sitt eget sätt – "she's coming alive!" och jämför med gudtjänsten inne i kyrkan.

Indianer på film

I den episka och heroiska västernfilmen från 1930- och 1940-talet (t ex *Diligensen*, John Ford 1939) var skildringen av indianerna minst sagt endimensionell och mycket negativ. Indianerna var aggressiva vildar som filmens hjältar slogs emot. Den här typen av västernfilm var populär långt in på 1950-talet, men genren förändrades radikalt under 1970-talet då den blev mycket våldsamma-

Little Tree sitter ofta med farmor och farfar och tittar på naturen – den besjälade naturen.

re, mer realistisk eller till och med parodisk. En viktig förändring jämfört med den gamla idealiserande västernfilmen var en totalt omvänd attityd till den amerikanska urbefolkningen som nu började skildras som ett fredligt och civiliserat folk som utsatts för folkmord av den amerikanska staten. Både *Soldier Blue* (Ralph Nelson, 1970) och *Little Big Man* (Arthur Penn, 1971) hade våldsamma och realistiska skildringar av hur amerikanska soldaters massakrerade oskyldiga indianer. På den tiden var parallellerna till USA:s agerande i Vietnam uppenbara och det var de förändrade politiska attityderna i det amerikanska samhället i stort som också påverkade skildringen av indianer på film.

Sedan dess har det kommit en rad filmer som tar ställning för indianerna i berättelsen om USA:s historia, t ex *Geronimo* (Walter Hill 1993), berättelsen om Apache-ledaren som ville ha fred men blev förrådd av de vita och *Dansar med vargar* (Kevin Costner 1990) som handlar om en ung amerikansk soldat som blir vän med Sioux-indianerna.

Så även om urbefolkningar knappast sett motsvarande förändringar ute i verkligheten så har indianer på vita duken fått det mycket bättre.

Lästips:

"Dakota Dream", James Bennett, Berghs 1995, om en 15-årig vit pojke som vill bli indian.
"Den slutna cirkeln", Sollace Hotze,

Wahlströms 1989, om en vit flicka på 1800-talet som rövats bort av indianer och kommit hem efter flera år, men nu längtar hon tillbaka till sin familj i indianbyn.

"Vem är du, Jacky?", Anne de Roo, Rabén & Sjögren 1988, om en mao-ripojke som har växt upp i en missionärsfamilj.

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

USA 1997

Manus & regi: Richard Friedenberg

Foto: Anastas Michos

Musik: Mark Isham

Klippning: Wayne Wahrman

I ROLLERNA:

Little Tree – Joseph Ashton
farfar – James Cromwell
farmor – Tantoo Cardinal
Willow John – Graham Greene

TEKNISKA UPPGIFTER:

Längd: 116 min

Format: 1:1,85

Ljud: Dolby Stereo

Censur: Från 7 år

Svensk premiär: 2.4.1999

DISTRIBUTION:

Svenska Filminstitutet, Box 27
126, 102 52 Stockholm Tel
08-665 11 00, fax 08-661 18
20 www.sfi.se